

DINAMICA STRUCTURII SOCIALE ȘI DE CLASĂ ÎN ETAPA FĂURIRII SOCIETĂȚII SOCIALISTE MULTILATERAL DEZVOLTATE ÎN ȚARA NOASTRĂ

Sesiunea științifică anuală organizată
de Centrul de cercetări sociologice

În zilele de 28–29 ianuarie 1983, s-au desfășurat la București, lucrările sesiunii științifice anuale, cu tema „Dinamica structurii sociale și de clasă în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră”, organizată de Centrul de cercetări sociologice, sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice și Universității din București.

Desfășurată în atmosfera de înălțătoare vibrație patriotică care a marcat împlinirea a 50 de ani de activitate revoluționară și aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, eminent conducător comunist, militant neobosit și cutezător pentru progresul și binele României, reuniunea a evidențiat pregnant că în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R. — cea mai fertilă, sub raportul dezvoltării economice, sociale și politice a țării, al înfloririi învățămîntului, științei și culturii naționale, al rennoirii și aprofundării originale a gândirii social-politice românești, în primul rînd prin ampla și clarvăzătoare operă teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu —, odată cu amplificarea cercetării sociale, corespunzător cu cerințele specifice ale practicii construcției socialiste în România, sociologia a înregistrat progrese evidente, călăuzită de ideea slujirii idealurilor și cerințelor operei de perfecționare a sistemului societății noastre socialiste.

Organizarea unor ample cercetări sociologice, conexiunile cu alte domenii științifice, cu viața socială, politică și economică a țării, diversificarea și specializarea cercetării sociologice au fost puternic ilustrate de participarea la sesiune, cu recomandări de ridicată ținută științifică, a numeroși reprezentanți ai vieții sociale și științifice, a unui mare număr de cercetători, cadre didactice, activiști de partid și de stat, care-și desfășoară activi-

tatea în diferite județe, fie în învățămînt și cercetare, fie în alte instituții și organizații, în industrie, în unități social-culturale, ca sociologi sau ca specialiști în discipline științifice înrudite sau interesate în cooperarea cu sociologia.

Se poate afirma că tematica sesiunii, a comunicărilor prezentate, a simbolizat în mod reușit caracterul pluridisciplinar și interinstituțional al cercetării sociologice, precum și integrarea crescîndă a acestora în procesul practicii sociale.

După cum sublinia în cuvîntul de deschidere adresat participanților la sesiune tovarășul profesor doctor docent Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, abordarea problemelor și proceselor sociale ale construcției socialiste într-o perspectivă autentică interdisciplinară și în spiritul unei organice legături a teoriei cu practica social-politică, cu activitatea organelor de partid și de stat, în spiritul unei angajări militante ferme în slujba idealurilor socialiste, constituie orientarea prin care cercetarea sociologică își va putea realiza tot mai deplin atît vocația sa științifico-teoretică, cît și posibilitățile sale practic-aplicative, răspunzînd, astfel, cerințelor formulate în documentele partidului și statului nostru, ca obiective prioritare ale cercetării sociale, ale activității întregului front teoretico-ideologic din țara noastră.

Alegerea ca temă-program a lucrărilor sesiunii a problemei *dinamicii structurii sociale și de clasă în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate* a fost inspirată — după cum reamărea și directorul Centrului de cercetări sociologice, prof. dr. Ion Drăgan — de convingerea că acest cadru oferă premise adecvate pentru dezbaterile unei problematice de cea mai mare însemnătate, care foca-

lizează reflecția și cercetarea sociologică, corespunzător orientărilor stabilite în documentele de partid, în cuvântările secretarului general al partidului nostru.

După cum au demonstrat-o și comunicările prezentate, sesiunea nu s-a limitat la o discuție teoretică generală asupra structurii sociale și de clasă în etapa făuririi societății socialiste, multilateral dezvoltate; această idee dominantă a sesiunii a fost concretizată în tematică diversă și bogată a comunicărilor, fiind urmărită în fiecare caz prin evidențierea rezultatelor și concluziilor cu valoare aplicativă ale cercetărilor sociologice desfășurate în țara noastră.

Reuniunea, desfășurată în ședințe plene și în cele două secții: *Probleme teoretico-metodologice ale cercetării sociologice a structurii sociale și de clasă în societatea socialistă și Aspecte ale dinamicii structurii sociale și de clasă în țara noastră în etapa actuală*, a oferit cadrul pentru susținerea unui număr de peste 50 de comunicări, urmate de ample și constructive dezbateri.

În ședința de deschidere a sesiunii, au fost prezentate comunicările: *Concepția și strategia P.C.R., a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind dinamica structurii sociale și de clasă în România socialistă* (prof. dr. Ion Drăgan, dr. Honorina Cazacu, Maria Fulea, dr. Oscar Hoffman, Centrul de cercetări sociologice), *Contradicțiile sociale și dinamica structurii de clasă în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate* (dr. Elisabeta Trăistaru, secretar al Comitetului județean Dolj al P.C.R.), *Confruntări de idei și metodologii de cercetare a structurii societății în sociologia contemporană* (prof. dr. Ion Iordăchel, Academia „Ștefan Gheorghiu”), *Afirmarea trăsăturilor revoluționare ale clasei muncitoare în toate domeniile vieții sociale din țara noastră* (dr. Marin Nedelea, activist, Secția de Propagandă a C.C. al P.C.R.) și *Tendențe actuale în dinamica structurii sociale și de clasă în țara noastră* (Radu Hallus, Direcția Centrală de Statistică), care au încercat să surprindă din multiple unghiuri un proces deosebit de complex, dimensiunile sale caracteristice, mutațiile cantitative și calitative produse în ultimele decenii, punând în lumină noi aspecte, supunând atenției ipoteze de lucru, de studiu, exprimând puncte de vedere propuse, în mod firesc, dezbaterii științifice.

Teme de mare importanță teoretică și metodologică pentru cercetarea sociologică a structurii sociale și de clasă în societatea socia-

listă au fost abordate în comunicările și dezbaterile desfășurate în secția I: marxismul și definirea clasei sociale, dimensiuni obiective ale procesului de formare a claselor în concepția lui Karl Marx, analiza contradicțiilor sociale, evaluări calitative asupra dinamicii structurii sociale în țara noastră, analiza corelației dintre structura economică și socială, dintre producție și consum în țara noastră, problemele mobilității sociale etc.; cîteva comunicări au prezentat tradițiile sociologiei românești în analiza problematicei structurii și dinamicii sociale; numeroase intervenții s-au axat pe problemele specifice metodologiei cercetării structurii sociale și de clasă.

Principalele schimbări cantitative și calitative în dinamica clasei muncitoare din țara noastră, intelectualitatea și rolul ei în societatea socialistă multilateral dezvoltată, dinamica structurii populației din mediul rural, problema șanselor sociale și calitatea forței de muncă în etapa actuală, diferențieri ale modului de viață la nivelul structurii sociale, structura socială a grupurilor religioase în diferite zone ale României, schimbări în structura și funcțiile familiilor cu gospodărie individuală, structuri sociale și opțiuni culturale, modele culturale specifice diferitelor categorii socio-profesionale sînt aspectele cele mai semnificative evidențiate de comunicările și dezbaterile care au avut loc în secția a II-a.

Dezbaterile animate din cele două secțiuni au prilejuit un dialog fructuos, deschis, posibilități de întrecunoaștere, un schimb de idei și experiență rodnic.

În încheierea lucrărilor sesiunii, apreciind calitatea intervențiilor, consistența dezbaterilor, reușita, în ansamblu, a reuniunii, prof. dr. Ion Drăgan a subliniat, în același timp, necesitatea studierii problemelor structurii sociale și de clasă într-o perspectivă pluri și interdisciplinară, colaborării mai strînse dintre cercetători, cadre didactice, activiști de partid și de stat, specialiști în producție, consolidării dimensiunii acționale, militante, eficiente a cercetărilor noastre.

Întreaga manifestare, prin nivelul calitativ ridicat al multor comunicări, prin caracterul viu al dezbaterilor, prin numeroase sugestii și propuneri formulate, se înscrie ca o reușită științifică, reprezentînd, astfel, un cadru fertil de abordare, aprofundare și prospectare inter și pluridisciplinară a complexelor probleme ale structurii sociale și de clasă în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

Carmen Furtună

EVOLUȚIA STRUCTURII SOCIALE A ȚĂRILOR SOCIALISTE.

PLANIFICARE ȘI PROGNOZĂ SOCIALĂ

Întâlnire de lucru, Berlin, decembrie, 1982

În perioada 13-19 decembrie 1982 a avut loc la Berlin întâlnirea grupelor de lucru nr. 1 (clasa muncitoare) și nr. 2 (intelectualitatea) din cadrul celei de a XVI-a Comisii de problemă de colaborare între țările socialiste pe tema *Evoluția structurii sociale a țărilor socialiste. Planificarea și prognoza socială*. La întâlnire au participat delegați din Bulgaria, Cehoslovacia, Germania, Polonia, România și Ungaria.

Pe ordinea de zi au fost trecute: 1. Informări asupra activităților depuse de la ultima întâlnire și aprecierea stadiului general al muncii în cele două grupe; 2. Discutarea unor materiale privind concluziile rezultate din cercetările efectuate în cadrul colaborării; 3. Unele hotărâri privind finalizarea acestor cercetări.

În cadrul întâlnirii s-a purtat o amplă dezbateră teoretico-metodologică pe baza rezultatelor cercetărilor efectuate de către țările participante, s-au evidențiat o serie de concluzii parțiale, s-au reliefat noi probleme și modalități de abordare în analiza dinamicii structurii sociale a diferitelor țări socialiste în raport cu specificul situației lor actuale.

Delegația Centrului de cercetări sociologice din București a evidențiat, în intervențiile sale, necesitatea ca datele rezultate din diferitele cercetări efectuate să fie evaluate calitativ în raport cu condițiile proprii și strategia de dezvoltare urmată de fiecare țară socialistă. Pe baza experienței României, s-a arătat imposibilitatea interpretării corecte a unor date rupte de contextul realității naționale concrete, informind asupra preocupărilor noastre de a studia stadiul și tendințele schimbării structurii sociale în etapa actuală.

Dintre problemele dezbătute și concluziile rezultate menționăm:

1. *Omogenizare - diferențiere socială*. Discuțiile au arătat necesitatea studierii mai complexe și diversificate a omogenizării sociale, punându-se în evidență, alături de caracterul său necesar și posibil, o serie de contradicții, greutatea, cerințe obiective și - în special - subiective legate de îndeplinirea practică a transformărilor profunde implicate de acest proces.

Pe de altă parte, s-a arătat că diminuarea unor deosebiri sociale proprii apropierei dintre clase, dintre sat și oraș etc. generează însă terenul unor tipuri de diferențieri. Pe măsură ce se atenuează deosebirile dintre tipuri de activități sub aspectul solicitării aptitudinilor fizice și mintale (sporind ponderea solicitărilor min-

tale), apar și se adâncesc noi deosebiri, legate de natură, nivelul, ponderea diferitelor componente ale solicitărilor mintale.

Omogenizarea socială nu duce la egalizare și nivelare, diferențierile sociale fiind și ele diferite lipuri și cunoscând tendințe și evoluții specifice.

2. *Factori ai dinamicii structurii sociale*. În socialism, structura socială se modifică sub acțiunea unor factori de natură și semnificație deosebită. Pentru înțelegerea proceselor de mobilitate socială este necesar a vedea ponderea fiecărui factor și modul în care ei se corelează. Industrializarea generează direct un proces de mobilitate socială (treccarea de la sat la oraș, din agricultură în ramuri nonagricole, din rindul țărânimii în cel al clasei muncitoare etc.). Asemenea schimbări au avut loc (și mai au) și în capitalism, legate tot de procesul de industrializare. Pentru a se vedea ce este specific socialismului (în general) și (în special) fiecărei țări socialiste este necesar a se da o interpretare calitativă datelor, a se arăta măsura în care mobilitatea socială duce la o structură optimă funcțională și implică (ca efect și cauză) o satisfacție a oamenilor în raport cu poziția lor socială. Analiza mobilității sociale doar sub aspect cantitativ (număr și ponderi în schimbarea statutului social) nu este în măsură a permite o înțelegere și explicare a realității proprii diferitelor țări.

Dezvoltarea și democratizarea învățămîntului în țările socialiste este, de asemenea, un factor important al mobilității sociale. Discuțiile au arătat însă necesitatea unei analize mai profunde a problemei. Corelarea directă și simplistă a învățămîntului și mobilității sociale poate duce la concluzii eronate (și în unele țări capitaliste există o mobilitate socială accentuată fără a implica și o democratizare a învățămîntului). S-a accentuat necesitatea investigării mai atente a șanselor sociale, a posibilităților de acces la învățămînt în raport cu statutul social, pe de o parte, și măsura în care învățămîntul ca atare generează direct mobilitate socială, pe de altă parte.

În legătură cu revoluția tehnico-științifică ca factor al dinamicii structurii sociale s-a subliniat cerința de a se realiza un demers teoretic mai profund, pentru a se arăta ceea ce este specific socialismului. Schimbările în conținutul muncii (prin sporirea ponderii solicitărilor mintale) determinate de R.T.S. sînt comune capitalismului și socialismului.

Pentru a se analiza R.T.S. ca factor al omogenizării sociale este necesar a pune în evidență alte efecte proprii doar socialismului (acțiunea R.T.S. la nivelul relațiilor de producție, corelarea R.T.S. cu cerințele participării la conducere, R.T.S. și creativitatea de masă etc.).

3. *Problema cercetărilor internaționale comparative.* Așa cum am menționat, grupele de lucru au ajuns în faza interpretării datelor din cercetare și redactării studiilor.

DOUĂ MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE DE ANTROPOLOGIE ȘI ETNOLOGIE EUROPEANĂ

Anul 1982 atrage atenția celor interesați de problemele teoretice și metodologice ale antropologiei social-culturale, etnologiei și etnosociologiei prin două manifestări științifice de prestigiu, care s-au bucurat de o largă participare europeană: *Colocviul interdisciplinar de la Clermont-Ferrand* (Franța) și *Congresul de etnologie europeană de la Suzdal-Moskova* (URSS).

Institutul pentru studiul Masivului Central (cunoscut prin îndelungatele și rodnicile sale cercetări de geografie, antropogeografie, etnografie, folcloristică etc.), în colaborare cu Institutul de istorie, ambele de pe lângă Facultatea de Litere și Științe umaniste a Universității din Clermont-Ferrand (II), au organizat între 1—6 iunie 1982 un Colocviu internațional privind *Viața pastorală din munții Europei în cursul evului mediu și în epoca modernă*. Scopul, mărturisit încă din cuvântul de deschidere al prof. Cabanes, președintele Universității, și al prof. A. Poitrineau, președintele Colocviului, a constat în realizarea unor confruntări teoretice, metodologice și informative social-economice-culturale a rezultatelor regionale dobândite de cele două institute care au abordat problemele complexe ale Masivului Central din Franța, cu constatările și concluziile dobândite în ultimul timp pe plan național și continental.

Dimensiunile acestui colocviu sînt puse în lumină de caracterul internațional al participării: 29 de comunicări științifice, prezentate de specialiști din douăsprezece țări europene. Acestui fapt se alătură importanța acestei manifestări științifice prin conținutul interdisciplinar al temelor tratate. Autorii comunicărilor au asociat, într-o remarcabilă consecvență, sursele informative și interpre-

Comparabilitatea între țări nu se poate reduce la simpla analiză cantitativă a unor date, ci presupune compararea evoluției structurii sociale a fiecărei țări în raport cu condițiile de la care s-a plecat, resursele interne, politica urmată de fiecare partid și stat socialist etc. Studiile comparative presupun evaluări ale situațiilor analizate, ceea ce impune o explicare a contextelor naționale.

tările pluridisciplinare ale unor îndelungate cercetări și studii istorice (arheologice, medieviste și moderne) și arhivistice, antropogeografice, economice și juridice, demografice și politice, etnologice, lingvistice și folcloristice. Incursiunile diacronice au fost împinse adeseori pînă în secolul al XIV-lea, uneori pînă la începutul primului mileniu al erei noastre, ori chiar mai adînc în trecutul țărilor europene.

Programul acestui colocviu a cuprins și două contribuții interdisciplinare românești: tipurile tradiționale de viață pastorală în regiunile carpatice de pășuni și de fînațe din România, Ucraina, Polonia, Cehoslovacia și Ungaria; precum și istoria obligațiilor față de stat a păstorilor transhumanti.

Comunicările expuse, dezbaterile ample, expedițiile experimentale în Masivul Central, precum și concluziile finale, au condus la o sumă de clarificări și de aprecieri convergente privitoare la etiologia, evoluția, relațiile și aportul complex al fenomenelor economice, sociale și culturale pastorale în cursul secolelor, pînă la epoca contemporană.

Semnificative din punct de vedere istoric, sociologic, antropogeografic, economic și etnologic au fost și convenirile privind interferența păstoritului cu agricultura și cu alte sisteme ocupaționale tradiționale și moderne; ponderea variabilă în timp și în spațiu a sistemului ocupațional pastoral în genere și a diverselor sale tipuri de manifestare social-economică; aportul specific al păstoritului la dezvoltarea relațiilor interzonale, interregionale, interetnice, de obicei în strînsă asociație cu comerțul, cîrăușitul etc.

Al doilea Congres internațional de etnologie europeană a fost organizat de către Institutul

de etnografie al Academiei de științe a U.R.S.S., în orașul medieval Suzdal, situat la cca. 300 km N-E de Moscova. O primă imagine asupra caracterului reprezentativ al acestui congres a fost subliniată pregnant de numărul mare de specialiști (cca. 200), veniți din 25 de țări europene. Rapoartele generale din ședința de deschidere și din cea de închidere, precum și tematica bogată și variată a celor zece simpozioane care au alcătuit structura congresului, au adus la cunoștință principalele probleme care preocupă etnologia, antropologia socială și culturală, etnosociologia, antropogeografia și folcloristica europeană contemporană, într-un nemijlocit context mondial, au pus în lumină largul lor orizont teoretic și metodologic. Cele zece simpozioane au abordat o problematică bine diferențiată: I. *stabilitate și schimbări în sistemele culturale ale țărilor europene contemporane*; II. *etnografia urbană (într-o strinsă corelație cu datele teoretice și metodologice ale sociologiei urbane)*; III. *comunități locale și regionale europene: laturi generale și particulare*; IV. *procese etnoculturale și etnodemografice în Europa post-belică, inclusiv problemele etnologiei inter-ethnice și a migrațiilor unor grupe de populații extracuropene în Europa*; V. *problemele țărilor istorico-etnologice, ale atlaselor etnografice naționale și ale atlasului etnografie european*; VI. *interacțiunea culturilor europene și extra-europene*; VII. *domeniul obiceiurilor și riturilor de trecere de peste ani și familiale*; VIII. *probleme generale de etnologie, tratate cu un pronunțat caracter interdisciplinar (arheologie, antropologie, economic, sociologie, etnografie etc.)*; IX. *etnogeneza și istoria etnică în Europa, printr-o susținută valorificare și interpretare a materialelor etnologice și folclorice europene*; X. *folclorul modern al popoarelor europene, formele și condițiile lor de creație*.

Rezultatele cercetărilor și studiilor etnologice românești au fost prezentate sub forma a șase comunicări: trei de la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice al Consiliului Culturii și Educației Socialiste; două de la institutele Academiei de Științe Sociale și Politice; iar una din sectorul muzeelor etnografice. Specialiștii din țara noastră au participat cu comunicări la trei simpozioane: la al treilea simpozion prof. dr. Nicolae Dunăre, cu *Teoria zonelor etnografice. Criterii și tipuri*; în cadrul simpozionului al cincilea, prof. dr. Ion Vlăduțiu și Paul Petrescu au expus câte o comunicare privitoare la cercetările și concepția Atlasului etnografic al României; la simpozionul la șaselea dr. Zamfira Mihail a prezentat *Interdependența culturilor tradiționale din Europa și alte continente*; iar la al șaptelea simpozion, dr. Radu-Maier (co-autor Germina Comaniciu), *Calendarul*

românesc al ritualurilor și obiceiurilor în trecut și în epoca modernă; precum și Răzvan Ciucă cu comunicarea *Obiceiuri agrare la Dunărea de Jos*, sprijinită cu un amplu film tematic. Contribuțiile etnologice românești s-au bucurat de o bună apreciere științifică în cadrul simpoziunelor respective.

S-au remarcat câteva comunicări ale unor delegați, fie pentru interesul lor teoretic general, fie pentru tangența directă cu problemele românești. Semnalăm expunerile acad. Yu. V. Bromley, președintele Comitetului de organizare al Congresului, directorul Institutului de etnografie al Academiei de științe a U.R.S.S., cu privire la *Tendențele principale ale proceselor etnico-naționale din U.R.S.S.* (îndeosebi amplasarea fenomenelor de asimilare naturală); Jean Guisenier, președintele în exercițiu al SIEF, directorul Muzeului național de arte și tradiții populare din Paris, despre *Pluralitatea direcțiilor și tendințelor din etnologia europeană contemporană*; prof. Nils-Arvid Bringéus (Suedia) noul președinte al SIEF, cu o amplă tratare a etapelor științifice care au condus la crearea și incorporarea în SIEF a revistei „Etnologia Europeea”; Dr. R. Weinhold (RDG), a prezentat revista internațională „DEMOS” pentru etnografia și folclorul din țările socialiste; Dr. Václav Frolec (Brno), *Aktivitatea Comisiei internaționale pentru studiul culturii populare din regiunea Carpaților și Balcanilor*.

Al doilea congres de etnologie europeană a constituit cea mai valoroasă realizare colectivă privind continentul nostru din deceniul opt. Printre acestea subliniem: reînălțarea membrilor SIEF — fondatori și mai noi —, reîmprospătarea afinităților intelectuale dintre etnologii europeni, realizarea unui profund schimb de informații profesionale, de teorii și experiențe metodologice într-o gamă amplă de probleme și priorități, cu privire la lucrările afișate pe șantierele de creație ale exponenților etnologiei din Peninsula Iberică și din Occidentul Europei până în Uniunea Sovietică, din Peninsula Scandinavică până în regiunea țărilor mediteraniene și Peninsula Balcanică.

Științele etnologice, social- și cultural-antropologice, asociate cu cele sociologice și demografice, și-au demonstrat încă o dată, nu numai apropierea domenală, dar și apropierea spirituală, capacitatea de a contribui la reunirea popoarelor și culturilor continentului european într-o provincie cultural-antropologică, al cărei aport de înaltă pondere în ansamblul lumii contemporane va continua sporit și în viitor.

Prof. dr. Nicolae Dunăre